

עבודת כוכבים. ויש אומרים אף זה עשה כשורה, כדי שיצאו ויראו אבק על רגליהם שלא יאמרו היכן לנו. (בראשית יט, ב): ויאמרו א פי ברחוב נליו, ממאנין בקטן ואין ממאנין בגדול. (בראשית יט, ג): ויפצר בם מאד, הכניס בם אף וצרה. (בראשית יט, ג): ויסרו אליו ויבאו אל ביתו, הדא מסיעא לההוא דאמר רב הונא עקמו עלי את הדרך כדי שלא תהיו נראים באים אצלי. (בראשית יט, ג): ויעש להם משתה, בביתו של אברהם אבינו היה שהיה מקבל את העוברים ואת השבים. אמר רבי יצחק מצות גדולה עמדה על המלח, דהוא אמר לה הב לאלין אכסניא קליל מלח, והות אמרה ליה אף הדא סוניתא בישא את בעי מילפא הכא.

ט"ו וישכבו (בראשית יט, ד), התחילו שואלים אותו אמרו לו אנשי העיר מה הם, אמר להון כל אתר אית טבין ובישין, ברם הכא סוגיה בישין. (בראשית יט, ד): ואנשי העיר אנשי סדם נסבו על הבית, אין אחד מהם מעכב. (בראשית יט, ה): ויקראו אל לוט ויאמרו לו, רבי יהושע בן לוי בשם רבי פדיה אמר כל אותו הלילה היה לוט מבקש עליהם רחמים, והיו מקבלין ממנו, כיון שאמרו לו (בראשית יט, ה): הוציאם אלינו ונדעה אתם לתשמיש, אמרו לו (בראשית יט, יב): עד מי לך פה, קרי ביה עוד מי לך פה, עד כאן היה לה רשות ללמד סגוריא עליהם מכאן ואילך אין לה רשות ללמד סגוריא עליהם.

ו יצא אליהם לוט הפתחה אל נא אחי הנה נא לי שתי בנות וגו' רק לאנשים האל (בראשית יט, ו ח): הקשות. דבר אחר, אלהות הם אלו חזקים. (בראשית יט, ח): כי על כן באו בצל קרתי, לא בזכותי אלא בזכותו של אברהם. דבר אחר, כי על כן באו בצל קרתי, מלמד שהטתה את הבית עליהם, אמרה ליה אם בעית מקבלתון קבל בחלקך.

ו יאמרו גש הלאה (בראשית יט, ט), קרב להלן. (בראשית יט, ט): ויאמרו האחד בא לגור וישפט שפוט, דין שדנו ראשונים אתה בא להרס. רבי מנחמא משם רבי ביבי כף התנו אנשי סדום ביניהם, אמרו, כל אכסניא שהוא

וירשיתם אותם אשר נתת לכם משה עבד יהוה בעבור הידון
 מזהח השמש: ויענו את יהושע לאמר כל אשר צויתנו
 נעשה ואל-אל אשר תשלחנו נלך: ככל אשר שמענו אל-
 משה בן נחמיה אליו דן יהוה יהוה אליו דן עמך מאשר היה
 עמך משה: כל איש אשר ימרה את פיך ולא ישמע את-
 דבריך לכל אשר תצונו יבט רגל חוק ואמץ:
 וישלח יהושע בידו בן מדי הששנים שנים אנשים מרגלים חדש
 לאמר לכו ראו את הארץ ואת ירידתו וכלו ויבאו בית אשר
 חנה ושמה רחב וישבירו שמה: ויאמר למלך יהוה לאמר:
 הנה אנשים באו הנה הלילה ממני וישאלו להפך את הארץ:
 וישלחו מלך ירדו אל רחוב לאמר הוציאי האנשים הבאים
 אליו אשר באו לביתך כי להפך את-מל הארץ באו: והתקף
 האשה את שני האנשים ותעצנו ותאמר בן באו אלי
 האנשים ולא ידעתו מאין המה: והיו השער לסגור פהשך
 האנשים: וצאו לא ידעתי אנה הלכו האנשים רדפו מהר
 אזריהם כי תשיגום: והיא העלתם הענה ותסמנם בפשתו
 העץ הערות לה על-העג: האנשים רדפו אזריהם בדרך
 הירדן על המעברות: והשער סגרו אחרי מאשר יצאו
 הירדפים אזריהם: והמה סדם ישכבון והיא עלתה עליהם
 על-העג: והאמר אל-האנשים ידעתי מרתון יהוה לכם
 את הארץ ומה נמלה אימתכם עלינו וכו' וגמו מל-השבי
 הארץ סמכם: כי שמענו את אשר דוביש יהוה את-מי
 יסודו מפניכם מצאתכם ממערים ואשר עשיתם לנו מלכי
 האבוי אשר בעבור הידון לסיחן העוג אשר הזהמתם
 אותם: ותשמעו וימסו לכבדו ולא לקמה עוד רוח באיש
 מצמכם כי יהוה אלהיכם הוא אלהים בשמים ממעל ועל-
 הארץ מתחת: ועשה השבש-נא לוי היהוה מידעשיתו עמכם

ב

אחיהו

חסד ועשיתם גם-אלהם עמיתים אבל חסד נתתם לי את
 אמת: ותחילתם את-אבי ואתי אמי ואתי אחי ואתי אחותי
 ואתי כל אשר להם והאלהם את-נפשותי ממות: ויאמרו
 לה האנשים נפשנו תחתיכם למות אם לא תלדו את-
 דברנו זה יהוה ממת יהוה לנו את הארץ ועשית עמך חסד
 ואמת: והעדים נתבל בעד החלון כי ביתה מקד החמה
 הברחה היא יושבת: והאמר להם הנה לכו פרו יעשו
 ככם הירדפים ונתתם שמה שלשת ימים עד שוב הירדפים
 והירד תלכו לדרככם: ויאמרו אליה האנשים נקים אנחנו
 משובעתך הנה אשר השבעתנו: הנה אנחנו כאים בארץ
 את-תקלת הט משלי הנה תקשרו פהלון אשר הנהתנו
 בו ואת-אבני ואת-אפך ואת-אחך ואת כל בית אבך
 תאספי אלך המותה: והיה כל אשר-צא פהלתי ביתך
 הוציאה וכן בראשו ואנחנו נקים וכל אשר אתך בלית
 וכן בראשנו אם יד הנהיה בו: ואם תגוי את-דברנו זה
 והיו נקים משובעתך אשר השבעתנו: והאמר מרדכיכם
 מן-הוא ותשלום וילכו ותקשרו את-תקלת השמי פהלון:
 וילכו ויבאו הנה ושבו שם שלשת ימים עד שבו הירדפים
 ויבקשו הירדפים מכל הדרך ולא מצאו וישבו שני האנשים
 וירדו מהר ועברו ויבאו אל יהושע בידון: ויפדו
 לו את כל המצאות אותם: ויאמרו אל-יהושע מרתון
 יהוה מידנו את-מל הארץ וגם נכמו מל-השבי הארץ
 אג מפנינו: וישמע יהושע בעקר ויסעו מהשטים
 ויבאו עד-הירדן הוא וכל בני ישראל וכל שם פדים יעבדו:
 והיו מקצה שלשת ימים ועברו השטרים בקרב המצבה:
 ויצא את-העם לאמר מראתכם את ארון ברית יהוה
 אלהיכם והמתים הלוים נשאים ארז ואיתם תסעו ממקומכם

א

יה מה-לך: ויאמרו אליו בני-דן אל-תשמע קולך עמנו פן-
 יפגעו בכם אנשים מרי נפש ואספתה נפשך ונפש ביתך:
 וילכו בני-דן לדרכם וירא מיכה כי-חזקום המה ממנו ויפן
 וישב אל-ביתו: והמה לקחו את אשר-עשה מיכה ואת-
 הכהן אשר היה-לו ויבאו על-ליש על-עם שקט ובטח וינו
 אותם לפי-חרב ואת-העיר שרפו באש: ואין מציל כי
 רחוקה-היא מצידון ודבר אינ-להם עס-אדם והיא בעמק
 אשר לבית-רחוב ויבנו את-העיר וישבו בה: ויקראו שם-
 העיר דן בשם דן אביהם אשר יולד לישראל ואולם ליש
 שם-העיר לראשנה: ויקימו להם בני-דן את-הפסל ויהונתן
 בן-גרשם בן-מלשה הוא ובניו היו כהנים לשבט הדן עד-
 יום גלות הארץ: וישמו להם את-פסל מיכה אשר עשה
 כל-ימי היות בית-האלהים בשלה: ויהי איתו
 בימים ההם ומלך אין בישראל ויהיו איש לוי גר בירכתי
 הר-אפרים ויקח-לו אשה פילגש מבית לחם יהודה: ותזנה
 עליו פילגשו ותלך מאתו אל-בית אביה אל-בית לחם
 יהודה ותהיי-שם ימים ארבעה חדשים: ויקם אישה וילך
 אחריה לדבר על-לבה להשיבו ונערו עמו ועמד חמורים
 ותביאהו בית אביה ויראהו אבי הנערה וישמח לקראתו:
 ויחזקבו חתנו אבי הנערה וישב אתו שלשת ימים ויאכלו
 וישתו וילינו שם: והיו ביום הרביעי וישפיומו בבקר ויקם
 ללכת ויאמר אבי הנערה אל-חתנו סעד לכך פת-לחם
 ואחר תלכו: וישבו ויאכלו שניהם יחדו וישתו ויאמר אבי
 הנערה אל-האיש הוא-לא נא ולין וייטב לך: ויקם האיש
 ללכת ויפצרו-בו חתנו וישב וילן שם: וישלם בבקר ביום
 החמישי ללכת ויאמר אבי הנערה סעד-נא לבכך
 והתמהמהו עד-נטות היום ויאכלו שניהם: ויקם האיש ללכת

להשיבה

הוא ופילגשו ונערו ויאמר לו חתנו אבי הנערה הנה נא
 רפה היום לערוב לינר-נא הנה חנות היום לין פה וייטב
 לבכך והשכמתם מחר לדרכם והלכת לאהלך: ולא-אבה
 האיש ללן ויקם וילך ויבא עד-רכב יבוס היא ירושלים ועמו
 עמד חמורים חבושים ופילגשו עמו: הם עס-יבוס והיום רד
 מאד ויאמר הנער אל-אדמו לכה-נא ונסודה אל-עיר-
 היבוס והאת ונלן בה: ויאמר אליו אדמו לא נסוד אל-
 עיר נכרי אשר לא-מבני ישראל הנה ועברנו עד-גבעה:
 ויאמר לנערו לך ונקרבה באחד המקומות ולנו בגבעה או
 ברמה: ויעברו וילכו ותבא להם השמש אצל הגבעה אשר
 לכנימון: ויסרו שם לבוא ללן בגבעה ויבא וישב ברחב
 העיר ואין איש מאסף-אותם הביתה ללן: והנה איש זקן
 בא מן-מעשהו מן-השדה בערב והאיש מהר אפרים והוא-
 גר בגבעה ואנשי המקום בני מיני: וישא עיניו וירא את-
 האיש הארח ברחוב העיר ויאמר האיש הזקן אנה תלך
 ומאין תבוא: ויאמר אליו עברים אנחנו מבית-לחם יהודה
 עד-ירכתי הר-אפרים משם אנכי ואלך עד-בית לחם
 יהודה ואת-בית יהוה אני הלך ואין איש מאסף אותי
 הביתה: וגם-תבן גם-מספוא יש לחמורינו וגם לחם ויין יש-
 לוי ולאמתך ולנער עס-עבדיך אין מחסור כל-דבר: ויאמר
 האיש הזקן שלום לך רק כל-מחסורך עלי רק ברחוב אל-
 תלך: ויביאהו לביתו ויבול לחמורים וירחצו רגליהם ויאכלו
 וישתו: והמה מיטיבים את-לבם והנה אנשי העיר אנשי בני-
 בליעל נסבו את-הבית מתדפקים על-הדלת ויאמרו אל-
 האיש בעל הבית הזקן לאמר הוצא את-האיש אשר-בא
 אל-ביתך ונרענו: ויצא אליהם האיש בעל הבית ויאמר
 אלהם אל-אחי אל-תרעו נא אחרי אשר-בא האיש הזה

ד טרם ישכבו ואנשי העיר אנושי סדם נסכו על הבית מנער ועד זקן כל
ה העם מקצה: ויקראו אל לולט ויאמרו לו אייה האנשים אשר באו אליך
ו הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם: ויצא אליהם לולט הפתחה והדלת סגר

ד. עד לא שכיבו. ואנשי
קרמא. אנשי סדם אקיסו
על ביתא. מעוליקא ועד
סבא. כל עמא מסופיה:
ה. וקרו ללולט ויאמרו ליה.
אן גיביריא. דאתו לנתך
י. וישא אחד קתרוהי:

קליליא. אפיקנן לנתנא. ונדע יתהון: ו. תפק לנתהון. לולט לטרעא. תשא אחד קתרוהי:

(ד) טרם ישכבו ואנשי העיר אנושי סדם, כך נדרש ב"ר: טרם רשי
ישכבו ואנשי העיר היו בפיהם של מלאכים, שהיו שואלים ללולט:
מה טיבם ומעשיהם, והוא אומר להם: רובם רשעים, עודם
מדברים בהם ואנשי סדם וגו'. ופשוטו של מקרא: ואנשי העיר,
אנשי רשע, נסכו על הבית. על שהיו רשעים נקראים: אנשי סדם,
כמו שאמר הכתוב: ואנשי סדם רעים וחטאים (לעיל יג יג). כל
העם מקצה, מקצה העיר עד הקצה, שאין אחד מוחה בידם,²
שאפילו צדיק אחד אין בהם.
(ה) ונדעה אותם, במשכב זכר,² כמו: אשר לא ידעו איש (להלן)
פסוק ח).
ו ב"ר ג. ה. 2 ב"ד שם.

רס"ג (ד) מנער ועד זקן, מקטן ועד גדול. כל העם מקצה, כל העם
שכסביכתו.

רש"ם (ד) כל העם מקצה. להודיע שאפילו אחד מן העשרה שאמר
אברהם¹⁷ לא נמצא בהם.
(ה) ונדעה אותם. משכב זכר¹⁸. וכן בפילגש בגבעה¹⁹.
17 לעיל יח. לב. 18 (רשיי ע"פ חז"ל). 19 (שופטים יט. ככ).

רמב"ן (ה) ונדעה אותם. כוונתם לכלות את הרגל מביניהם כדברי
רבותינו⁹⁴. כי חשבו שבבעבור טובת ארצם, שהיא כגן ה' יבאו שם
רבים, והם היו מואסי הצדקה, אבל לולט בעשרו וממונו בא
אליהם, או שבשק מהם רשות או שקבלוהו לכבוד אברהם,
והכתוב מעיד שזאת כוונתם, שנאמר הנה זה היה עון סדם
אחותך גאון שבעת לחם ושלוח השקט היה לה ולבנותיה ויד עני
ואביון לא החזיקה (יחזקאל טז, מט). ומה שאמר רעים וחטאים
לה' מאד (לעיל יג יג)⁹⁵, שהיו מכעיסים ומורדים בשלוחם ובלענו
האביונים, והוא שאמר ותגביהנה ותעשינה תרעבה לפני ואסיר
אתהן כאשר ראיתי (יחזקאל טז נ). ועל דעת רבותינו⁹⁶ היו בהם
כל מדות רעות אבל נגמר דינם על אותו העון מפני שלא החזיקו
יד עני ואביון. כי היו תדירים באותו עון יותר מכלם, וגם כי כל
העמים עושים צדקות עם ריעיהם ועם ענייהם, לא היה בכל
הגוים כסדום לאכזריות. ודע⁹⁷ כי משפט סדם היה למעלת ארץ
ישראל כי היא מכלל נחלת ה' (ש"ב כ יט) ואינה סובלת אנשי
תרעבות, וכאשר תקיא את הגוי כלו מפני תרעבותם, הקדימה
וראתה⁹⁸ את העם הזה שהיו רעים מכלם לשמים ולבריות.
ושממו עליהם השמים והארץ והושחתה הארץ בלא רפואה
לעולם. מפני שבבעבור טובה נתגאו⁹⁹, וראה הקב"ה שיהיה לאות
דבריו של קטן אפשר לטוב. 94 סנהדרין קט. א. 95 שמשמע לכאורה שהיו
רעים רק לשמים, טעמו שהיו מכעיסים וכו'. 96 סנהדרין קט. א. 97 ע"י
לעיל יא. כ ד"ה בנסעם. 98 כ"ה בכ"א. ב"ש: וקאה. 99 סנהדרין שם.

(ד) נסכו. מבנין נפעל. כל העם מקצה. שלא היו סמוכים אל רבי"ע
הבית⁵².
(ה) ונדעה אותם. כנור לשכיבה.
(ו) הפתחה. אל הפתח, תי"ו דלת סימן נקבה⁵³ ונמצא חסר⁵⁴.
52 מקצה העיר. לא רק הקרובים לבית נסכו עליו, אלא גם היושבים בקצה העיר. וראה
רשיי. 53 ולא שרשית. 54 דל שפתי (תהלים קמא. ג).

החזיק בהם עד שסרו אליו לכא אל ביתו. ויעש להם משתה, לפי רד"ק
שהיה לילה לא היה לו פנאי לזכות ולתקן מאכלים אלא עשה
להם משתה ואפה להם מצות שלא ימתנו עד שיתחמץ הבצק
ומה שיכול לתקן במהרה תקן. וזהו מדרך ארץ להכין לאורח הבא
מה שיכול להכין במהרה כי הוא עייף וצריך לאכול ולשתות
לפיכך נכתב הסיפור הזה ללמד דרך ארץ. ואכלו, אם כמראה
כמשמעו, ואם בהקצף ובמורגש נדמה לו שאכלו ושחו, ששב
המאכל והמשתה המורכב פשוט, כל דבר ליסודו הראשון⁵⁰ וזה
כמעשה נס.

(ד) טרם... אמר אנשי סדם אחר שאמר אנשי העיר כי ידעו היה
כי העיר שבאו אליה סדם הוא, אלא רצה לומר, הראו במעשיהם
כי אנשי סדם היו שנאמר עליהם: ואנשי סדם רעים וחטאים לה'
מאד (לעיל יג יג). ועד זקן, הזקנים היו רעים כמו הנערים
והבחורים וכולם באו בית לולט. מקצה, העיר, כי מרוב רשעתם
פסקו דרך ממקומם שלא היה אורח עובר עליהם ועכשו שבאו
אליה היה חידוש אצלם והיה רע בעיניהם עד שנתקצו כל העיר
להרע להם וזה מן החימה הגדול לרוב רשעתם עד היכן הגיעה
רעתם. וכתב כל זה כדי שיצדיקו עליהם בני העולם את הדין.
(ה) ויקראו... ונדעה אתם, מי הם ואיך לא יראו לכבוד לעירנו
אנשים נכרים, רצה לומר שאמרו להרגם כמו ונדענו (שופטים יט
כב) דפלגש בגבעה כמו שאמר האיש בספרו המעשה: אותי דמו
להרג (שם כ ה)⁵¹. ויש מפרשים⁵² ידיעת משכב זכר.
(ו) ויצא, סגר אחריו, סגר הסוגר שהיה בפנים או סגר ל.ט
מבחון.
כ"י הגר. סנהדרין ינתן לפנינו: ופ"ס. 50 כלומר המאכל והמשתה המורכב נתפרק
ליסודותיו הראשונים. 51 השווה רד"ק שם יט. כב. 52 רשיי ע"פ חז"ל

מהר"ם (ה) הוציאם אלינו ונדעה אותם, פ"ה⁵. במשכב זכר, ומנלן, אלא
כתיב הכא ונדעה אותם וכתיב התם גבי פלגש בגבעה הוצא את
האיש אשר בא אל ביתך ונדענו (שופטים יט כב), וזה מיירי
במשכב זכר, דכת' בתריה אוציאה נא אותם וענו אותם וגו' (שם
כד) אלמא כמו הת' ונדענו מיירי במשכב זכר דכת' בתריה וענו
אותם הכ' נמי ונדעה אותם במשכב זכר.
5 פירש הקתרטס - רשיי.

חזקוני (ד) מנער ועד זקן, מכיון שכולם רשעים, לפיכך לא נענה אברהם
כשהתפלל על עשרה.
(ה) ונדעה אותם, למשכב, כמו: והאדם ידע את חוה אשתו (לעיל
ד א), ועוד מתשובתו של לולט שאמר: הנה נא לי שתי בנות (פסוק
ח), יש להבין שלדבר עבירה היו תובעים אותם להתעולל בהם.